

Till Vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt

Yttrande över Södra Östersjöns vattendistrikts samrådsdokument Väsentliga utmaningar (dnr 537-9191-2024)

Smålands Vattenkraftförening (SmVF) begränsar yttrandet i huvudsak till två områden, det som i dokumentet heter dels torka och översvämning, dels fysisk påverkan i vattendragen.

Torka och översvämning

SmVF noterar med tillfredsställelse att Vattenmyndigheten (VM) på ett helt annat sätt än tidigare lyfter fram den utmaning som ligger i att vi får alltmer extrema väder, som gör att vi kan förvänta oss fler och längre torra perioder och fler och kraftigare översvämningar. Avsnitt 3.1 vittnar om en insikt om problemen. Dock säger man inget om att det påtagligt ökar risken för mer eller mindre uttorkade vattendrag sommar och höst.

Samtidigt noterar SmVF att VM inte visar minsta insikt om att VM:s egna strävanden påtagligt skulle förvärra situationen ytterligare om de skulle genomföras. VM driver en linje som leder till att dammar rivs ut och därigenom försvinner deras modererande funktion mot både torrläggning och översvämning. Om denna samhällsfarliga försämring av vattendragens funktion står inte ett ord i dokumentet. De utvecklingsbehov man räknar upp i slutet av avsnitt 3.1 är enbart skrivbordsarbete.

VM fokuserar enbart på vattenmiljön och nonchalerar helt alla de andra samhällsintressen som EU:s vattendirektiv lyfter fram (artikel 4.3). VM använder inte alls den mekanism för att avväga de olika samhällsintressena mot varandra som vattendirektivet innehåller, att klassificera vattenförekomster som Kraftigt Modifierade Vatten (KMV). I nästa steg kommer sedan VM (på grunder man inte redovisar) fram till att miljö kvalitetsnormen (MKN) ska vara God Ekologisk Status (GES). Att detta beslut inte kan överklagas är dessutom stötande för det allmänna rättsmedvetandet.

För att uppnå nomen GES kommer domstolarna tvingas fatta beslut om utrivning av dammar. VM kan då säga att ”vi har inte krävt utrivning”. Nej, men genom normsättningen har man tvingat domstolarna att fatta utrivningsbeslut.

Lösningen är mycket enkel. VM ska klassificera alla vattenförekomster med dammar som KMV, vilket är möjligt utifrån EU-rätten. I och med det sänks kravnivån till (högst) God Ekologisk Potential (GEP). Med GEP ska fortfarande miljöåtgärder genomföras men de får inte hota den befintliga verksamheten, t ex ett vattenkraftverk eller ett reningsverk.

Vattenföringens variation över året

I anslutning till vad samrådsdokumentet skriver om torka och översvämning hade det varit på sin plats att behandla vilka utmaningar vattenföringens variation över året ställer oss alla inför. Framför allt gäller det lågvattenföringen, som många somrar och höstar närmar sig uttorkning. Redan i dag skapar det problem för flera fiskarters vandring, problem som skulle tillta dramatiskt om VM:s strävan att få dammar utrivna skulle förverkligas. Redan i dag är vattenföringen ofta långt under vad länsstyrelsen (oftast på tveksamma grunder) kräver för fiskvägar, flyktvägar och naturfåran.

Fysisk påverkan i vattendragen

På denna punkt driver VM (liksom hela vattenförvaltningen) en ren konfrontation mot alla de samhällsintressen, som räknas upp i vattendirektivet (artikel 4.3). Inte bara elförsörjning och elberedskap utan också vattenförsörjning, bevattning, rekreation, kultur- och hela livsmiljöer,

klimatet. De är alla beroende av att dammarna finns kvar. I samrådsdokumentet finns bara någon enstaka vag antydning om de motsättningar som kan finnas mellan de olika samhällsintressena, det verkar vara ett grepp för att få vattenmiljön att framstå som det enda som betyder något.

Som vi skrivit ovan finns det en mycket enkel lösning. VM ska klassificera alla vattenförekomster med dammar som KMV, vilket är möjligt utifrån EU-rätten. I och med det sänks kravnivån till (högst) God Ekologisk Potential (GEP). Med GEP ska fortfarande miljöåtgärder genomföras men de får inte hota den befintliga verksamheten, t ex ett vattenkraftverk eller ett reningsverk.

Möjligheten till undantaget Mindre Stränga Kvalitetskrav (MSK) måste användas fullt ut. Som det är nu tillämpas MSK sällan i praktiken. Liksom KMV är MSK en mekanism för att avväga olika samhällsintressen mot varandra. VM måste KMV-klassificera alla vattenförekomster med dammar och vägleda länsstyrelserna till att använda MSK där det behövs för att ta hänsyn till samhällsnyttan inom andra områden än vattenmiljön.

Normsättningen måste förhålla sig till de politiskt beslutade ramarna för genomförandet av NAP:

- Maximalt 10 miljarder kronor för miljöanpassningar och förlorad elproduktion.
- Högst 1,5 TWh/år i produktionsförlust – inklusive i Natura 2000-områden.

Dessa ramar måste respekteras för att säkerställa den avvägning mellan å ena sidan vattenmiljö och å andra sidan elförsörjning och elberedskap som riksdag och regering beslutat om.

Natura 2000-inverkan

SmVF är väl medvetna om att Natura 2000-områdenas bevarandeplaner m m inte hanteras av VM. Med tanke på länsstyrelsernas nyvaknade intresse för att uppdatera bevarandeplanerna för att kunna använda bevarandemålen som motivering för att trycka upp MKN till ofta Hög Status uppmanar vi VM att deklarerat att

- de vattenverksamheter som fanns vid N2000-områdets bildande inte ska få sin verksamhet inskränkt;
- bevarandeplanerna tas fram, granskas och förankras i samverkan;
- beslut om bevarandeplanerna ska vara möjliga att överklaga.

Kontraproduktiva åtgärder

I kapitel 4 saknas vad vi kallar kontraproduktiva åtgärder. Med det avser vi VM:s och den övriga vattenförvaltningens strävan att riva ut så många dammar som möjligt. Detta tvingar alla som är beroende av en damm att lägga mycket kraft och tid på att rädda dammen för att på så sätt skydda olika samhällsintressen (inklusive den vattenmiljö som annars skulle gå förlorad). Den dag VM och övriga vattenförvaltningen överger sin miljöextremistiska linje skapas helt andra förutsättningar för att i samverkan komma fram till och genomföra olika miljöåtgärder.

Jönköping 30 april 2025

Anders Jarl, ordförande Smålands Vattenkraftförening